

rimskih ostankov na dan spravilo. Dobili so se spominski kameni na čast paganskemu bogu Jupitru in mestnemu varhu (Schutzgeist, genius), potem podobni spominki na čast nekaterim dobrim rimskim cesarjem, na pr. Trajanu (vladal od 98 do 117 po Kr.), Hadrijanu (112—138. po Kr.), Marku Aurelu (161—180.), Septimu Severu (193—211).

Mark Aurel in njegov sovladar Lucij Verus sta bila še celó v te kraje došla in morebiti tudi v mestu samem bila pri priliki, ko sta se zoper divje narode Kvade in Markomane, ki so bili v Panonijo pridrli, bojevala. Po cesarju Flaviju Vespazijanu, kateri je mestu dal samostalno mestno ustavo in pomnožil število starešin, zvalo se je Flavium Neviudunum. Tudi se je našla od Velike vasi v Škocijan sled stare rimske ceste, ki je bila napeljana od Emone čez Mokronog v to najstarejše dolensko mesto in merila kacic 50 rimskih milj (naših milj kacic 11). Neviudunum, ki je spadalo najprvo k rimski provinciji Panoniji, kasneje pa bilo Italiji pridruženo, je ves čas (nad 400 let) pod Rimljani obstalo. Še celó v viharji dobi preseljevanja narodov se je obdržalo, kajti neimenovan rimski pisatelj ga še v osmem stoletju po starem imenu imenuje. Kaj je bilo vzrok njegovemu prepadu, kdaj ga je osoda svetovne minljivosti zadela, o tem nam zgodovina ne poroča. Gotovo ga ne boja vajeno in morda omehkuženo ljudstvo pred došlimi divjimi narodi, na pr. Obri, Magjari ni moglo več braniti.

J. L.

Slovensko slovstvo.

* „Jezičnik“, spisal J. Marn XIX. letnik, je ravnokar v posebnem natisu izšel ter obsega te-le pisatelje: a) Jožef Zemlja, b) Bernard Tomšič, c) France Malavašič, d) dr. Simon Klančnik, e) dr. Jožef Rogač, f) Janez Bonač, g) Matevž Lotrič, h) Leon Engelman Nožarjev in i) France Svetličič.

Res lepa družba častivrednih mož, ki so po raznih stanovih v iskreni ljubezni domovini posvečevali svoje dušne moči. Med njimi sta dva učena duhovna doktorja, dva župnika, en kaplan, en bogoslovec, en gimnazijalec, en zdravnik in en naroden učitelj. Ali je bilo premišljeno ali ne, da je prišla v letošnji „Jezičnik“ ravno ta vrsta, ne vemo; pomenljivo pa je vsakako in podučljivo, kako bi morali vsi vsak po svoje uže v mladosti edinostno delovati za domovino po stalnem geslu: „vse za vero, dom in cara!“ Razprave so silno zanimive, ker pisatelj kaže g. profesor po svoji stari navadi s peresom v roki, to je tako, kakor so sami pisali; posebno pa od izglednega pesnika Svetličiča priobčuje več še nenatisnenih mičnih pesmic. „Jezičnik“ je le v nekaj iztislih in se prodaja v katoliški knjigarni po 60 kr.

Z veseljem čujemo, da se bo „Jezičnik“ tudi v prihodnjem letniku „Učiteljskega Tovariša“ nadaljeval. Učitelji smejo pač ponosni biti, da imajo za svoj list tako vrlega in izvedenega sodelavca. Želimo „Učiteljskemu Tovarišu“ prav obilno vspeha tudi zanaprej, ko ga bo zopet prvotni vrednik prevzel; da bi le v tem duhu nadaljeval, v katerem ga je vredoval naš tako značajni in preblagi g. Močnik!

Politični pregled leta 1881.

Po stari navadi svoji se ozró „Novice“ ob koncu leta na zahajajoče leto nazaj ter pogledajo, kaka bila je letina na političnem polju sploh, a na narodnem posebej. Oglejmo si toraj najprej unanji svet vsaj toliko, kolikor briga nas in kolikor se dogodbe tega leta dotikajo naše širje in ožje domovine.

Ako se ozremo po političnem obnebj, nas ne straši z nobene strani črn oblak, vse okoli je jasno, le na laški strani je nekoliko zavlečeno in na jugu še ne vse prav zvedreno. Mir in prijateljstvo z vsemi državami okrog, ker tudi one zdaj bolj mislijo na svojo notranjo vravnavo, nego da bi gledale poželjivo čez meje. V Rusiji je po groznem umoru cara Aleksandra II. in nastopu Aleksandra III. notranji mir, tudi ona se krepi in razvija znotraj, nihilistov kači je menda za zmiraj izdrt strupeni zob. — V Nemčiji zdaj Bismark popravlja, kar je v prejšnjih letih skazil; z Avstrijo je sklenjeno prijateljstvo in tudi z rimskim papežem se je zavoljo katoličanov o glavnih zadevah uže pogodil. — Francozi in Angleži imajo domá in po svojih kolonijah v Aziji in Afriki preveč posla, da ne marajo motiti evropskega miru. Turčija gre svojo pot splošnega razpada naprej, od nje se nam ni bati nobene sile več. Srbska, Črnagora in Rumunija se tudi vravnava v notranjem gospodarstvu, le z zadnjo smo bili zadnje dni prišli nekoliko navskriž zavoljo podnavske komisije, pa bo uže kralj vse poravnal.

Le laška stran nima nič kaj veselega obraza. Na Laškem kuje in snuje očitno in na skrivnem svoje naklepe zoper Avstrijo tista mnogoglavna pošast, katera je znana pod imenom „irredenta“ in ki svoje kremplje steza čez naše meje, da bi odkrehnila od Avstrije kos do juliških alp. Svojih udov ima veliko na naši zemlji, posebno v Trstu, po Istri in Dalmaciji. Med našo in laško vlado pa je lepo prijateljstvo, ki je bilo proti koncu leta še posebno vtrjeno s tem, da je laški kralj s kraljico prišel k našemu cesarju na Dunaj na obiskovanje. Toraj bi nam od laške strani pretila nevarnost le, če bi laška „irredenta“ prekucnila kraljev prestol.

Kako je po drugih evropskih državah, za nas ni posebne važnosti, ker smo z njimi večidel le v kupčijskih zvezah, pa tudi te so dobro vredjene po trdnih pogodbah.

Veliko mikavnejši je pogled v notranjo Avstrijo, ker tu se je v tem letu marsikaj važnega zgodilo.

Najprvo nam je omeniti vesele dogodbe v presvitli rodovini naše cesarske hiše, katero je vse cesarstvo z navdušenostjo obhajalo, in ta je: poroka našega cesarjeviča Rudolfa z belgiško princesinjo Štefanijo dne 10. maja. Ta zaveza je tudi velike politične važnosti, ker je zveza presvitle cesarske avstrijske rodbine s kraljevo rodbino belgijsko. Narodi avstrijski so je bili pa še zato prav iz srca veseli, ker dobé po nji kedaj najblažjo mater. Božji blagoslov toraj presvitlemu mlademu paru!

Vodstvo unanje politike je v tem letu premenilo glavo, a ne sisteme; skoro lahko rečemo, da je sedanji njegov načelnik še bolj zaupni mož prestola, kakor je bil prejšnji. Premembe pa je kriva smrt, ki je prejšnjega ministra unanjih zadev Haymerleja nenadoma zadela. Presvitli cesar je potem poklical na njegovo mesto avstrijskega poverjenika v Petrogradu, grofa Kalnokya, ki se je pri svojem nastopu uradnikom tako pokazal, da smemo od njegove politike pričakovati najboljšega sadu tako za Avstrijo sploh, kakor za našo bodočnost posebej. Vse kaže, da se avstrijska unanja politika obrača na stran Slovanom ugodnejšo.

Notranja politika kaže tudi — če ne še popolnem dobre, vsaj nekoliko boljše stran. Taaffe, katerega in čegar ministerstvo so Herbstovi „ustavoverci“ ali judovski nemci vse leto prekucevali, stoji ob koncu leta trdneje ko kedaj; da ima Taaffe vse zaupanje cesarja, kateri hoče narediti mir med svojimi narodi, to pričajo besede, ki jih je presvitli cesar rekel tržaški deputaciji (navajamo jih na drugem mestu); tacega odlikovanja iz ust samega

vladarja ni dobilo še nobeno prejšnjih ministerv, in to brž po dogodbah v zbornici poslancev in gosposki zbornici, ko so Herbstovi levičnjaki Taafeju uže mrtvaški zvon naročili.

Nesrečno je bilo to leto za vladne in naše nasprotnike. V državnem zboru je njihova stranka čedalje bolj opešala in zdaj smemo za gotovo reči, da ji je za zmiraj odklenkalo, da narodom avstrijskim ne bo nikdar več nevarna; še par krepkih dregljejev in zasuta bo. V zbornici je vladi in večini, kolikor se je dalo, nagajala, počitnice pa so porabovali njeni poslanci za vznemirjanje in hujskanje nemškega prebivalstva proti vladi in drugim narodom Avstrije tako, da je prisiljena reč presedala uže njihovim volilcem samim. Tudi po časnikih svojih so gnali strašen hrup, tako da se je treznemu človeku skoro zdelo, kakor da bi kar naravnost klicali nemške prebivalce na krvavi boj zoper Slované in ministerstvo, češ, da ono nemški narod zatira, slovanskega pa pođpira. Pa pametno ljudstvo jim ni šlo na limanice, spoznalo je kmalu tako sleparijo, in tako so hujskači ostali na cedilu. Njihovo napenjanje zunaj zbornice in v nji je imelo le ta nasledek, da so se popolnem spehali in celó ob pamet prišli; njihovemu kriku o zatiranju nemštva se še celó zunaj smejejo. In tako se smemo nadjati, da za to stranko bo v Avstriji uže drugo leto — boben pel.

Bosna in Hercegovina se čedalje bolj vdomačujete. Pač je še veliko pritožeb o nespretni upravi, ker je preveč nemška in madjarska, a premalo slovanska, pa tudi tukaj upamo, da bo avstrijska vlada — oziroma njen bosenski oddelek — prišla do prepričanja, da so tam le Slovani in da si s ponemčevalno ali madjarsko politiko ne bo pridobila zaupanja in vdanosti. Dobro znamenje pa je vendar uže to, da za škofa v Sarajevo pride Hrvat, velečastiti gosp. Stadler iz Zagreba. Ko si bo vlada nabrala dostikušenj, bo uže tudi našla pravo kopito za Bosno, to vsaj upamo.

Za naše brate Hrvate je bilo to leto veselo in pomenljivo. Po cesarjevi volji se je nekdanja vojaška Krajina spojila z materno zemljo hrvatsko, da tudi ta pokrajina stopi v vrsto državnih dežel in vživa ustavne pravice ter voli svoje poslance v deželni zbor hrvatski. Cesarjeva določba je vzbudila veliko veselje med Hrvati in Krajinci. — Zdaj imajo Hrvati še prestati velik boj z Madjari zavoljo Reke.

Z Ogrí smo v političnih zadevah sporazumljeni, med obojima ministroma ni razprtij. Ali bodi Bogu potoženo, da Madjar na svoji strani zatira še zmiraj Slovana!

Kako pa z nami Slovenci? Kar naravnost moramo reči, da nas pokonci drži dozda še zmiraj le — upanje. Kakor mornarju na morji, se kaže tudi nam vedno zemlja, al do nje nas vendar nasprotni valovi še ne pusté. Prav lahko rečemo, da je še vse pri starem, kakor je bilo s pričetkom leta. O posebni prijaznosti Taafejeve vlade do nas pač ne moremo govoriti, kajti odstranjenje par nam sovražnih velikašev nemškutarske stranke ne more zadovoljiti nas. Šla sta Kaltenegger in Vesteneck s Kranjskega — zadnji pa le zavoljo svojih škandalov, a še stoji Pirkar in z njim ponemčevalna šola, po vseh slovenskih pokrajinah se je vgnjezdil nemški „šulferajn“, na Koroškem se ponemčuje na vso sapo itd. Še edinega, česar so pričakovali ne le Kranjci, ampak vseh slovenskih pokrajin Slovenci, nam Taafe ni storil, namreč tega, da bi bil razpustil nepostavno voljeni kranjski deželni zbor, kar so vsi narodni kranjski poslanci zahtevali. O tem, da so šli potem še v ta zbor, ne moremo govoriti, ker to je maroga, ki — pa naj bo. Storili so to Taafeju na ljubo in mi vsaj upamo, da tega ne bo pozabil.

Kar nas pri vsem tem vendar z boljšo nado navdaja, je to, da vsaj na Kranjskem nemškutarska svojat vidno pojema; vsak dan je teh močicev manj, vsak dan zgubljajo veljavo, ker nimajo nikjer več prave zaslombe. Letos so zgubili o mestnih volitvah v prvem razredu en sedež, drugega pa komaj za eno nogo obdržali; če jih c. k. uradniki zapusté, o prihodnjih volitvah popolnem vtonejo za zmiraj.

Kupčijsko zbornico smo na Kranjskem tudi vzeli z enim naskokom, ker je bil boj po pravici, ne po Vestenecku; to smo nemčurjem vzeli za zmiraj in tega je vesela naša dežela in naši bratje po drugih pokrajinah.

Po Primorskem našim bratom nagaja predrzna laška zarota „irredentarjev“. Če bi hotela naša vlada slovanskemu življu le količkaj na roko iti, kmalu bi bila tej lahonski kači glava strta; kakor se pa kaže, na dotičnih viših mestih še zmiraj odločuje nekaka prirojena ali podedovana mržnja do Slovanov in lahonski Avstriji nevarni naporí dobivajo po tem dosti duška. Morda bo zdaj, ko je cesar sam govoril, v tem kaj bolje.

Zdaj pa pridemo do najbridkejega. V tem letu je kosila smrt, vzela nam jih je veliko, a vse bi še pogrešili, ko bi ne bil šel za njimi tudi naš prvak, naš velikan, naš oče dr. **Janez Bleiweis vitez Trsteniški**. Ni se dolgo veselila Slovenija njegovega odlikovanja po cesarjevi milosti, čez par mesecev je prišla nevošljiva, kruta smrt in zdaj pokriva njegovo truplo še ne vležena rušnja, za njegovim duhom pa gledamo gor — nad zvezde. Ni mu bilo dano včakati boljših dni. Da, hudo smo bili vdarjeni Slovenci v tem letu, zgubili smo moža, kakoršnega ne bo več. Tako nam na političnem polji še nikdar ni pobila toča. Tužna majka slava!

Nepozabljivemu pa bodi večni spomin, kjerkoli zvoni mili jezik slovenski!

Mnogovrstne novice.

* *Prebivalstvo v isterskih političnih okrajih po narodnosti.* Kdor pozna Istro, ta ve, da ima vsaj dve tretjini Hrvatov in Slovencev, pa še ene tretjine ne Italijanov. Kako so se pri zadnjem popisu Italijani trudili, povišati svoje število, to kaže spodaj stoječi pregled v okroglem številu, ako se smemo zanašati, da je koprski list „Provincia“ vzel število iz uradnega popisa. Prebivalcev je namreč:

V koprskem okraji	36.000	32.000
v poreškem „	9.000	34.000
v pazinskem „	81.000	6.000
v puljskem „	20.000	30.000
v voloskem „	38.000	500
v lošinskem „	29.000	8.000
Skupaj	163.000	110.000

Po natančnem številu bi jih bilo okolo 4000 več. Po tem takem bi se bili Italijani v 20 letih podvojili (kar pa ni res, če tudi se je mnogo Slovanov pollaščilo, ker na to ni delala le „Irredenta“, temuč tudi c. kr. uradnije in istrski deželni odbor). Mislimo, da se kljubu vsemu pritisku potujčenje ni moglo tako naglo vršiti, in da je na tisoče Hrvatov in Slovencev konfisciranih — Italijanom na prid! Pa vsakako te številke jasno pričajo, kaj se s Slovani v Istri godi. Kedaj pride rešitev? praša „Edinost“.

* Časnik „*Triester Zeitung*“ je kupila pomorska banka in pride njej v last takrat, ko se banka ustanovi. Ravnati se bo moral po načelih, katere mu bo banka predpisavala. „Ed.“ sliši, da ima „*Triest. Zeitg.*“ zdaj, ko je v rokah dveh milijonarjev, okoli 15.000 gold.